Београд

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

ОРГАН АЛИАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ С. Х. С.

Администрација: Кнез Михаилова, 46/I. | Уредници: АЛОЈЗИЈА ШТЕБИ ДАРИНКА СТОЈАНОВИЋ | Београд, 15 септембра 1927. БРОЈ 16 — ГОДИНА VIII. | Власник за А. Ж. П. МИЛИЦА ДЕДИЈЕР | Излази 1 и 15 у месецу. — Годишња претплата 48 дин. За иностранство 60. — Примерак 2 динара.

НАШ РАД.

У доба тако бездушног материјализма, као што је наш, изгледа огромној већини смешно, ако је рад прожет идеалима. Овакво мишљење најјаче оцртрава манталитет нашега доба и њихових људи; онај који још верује у идеале, исмева се и сматра за утописту. Жене, окупљене око Женских Покрета, утописти су такве врсте и у пркос овакном мишљењу, оне неће никад напустити изабране идеале, јер су ти идеали база нашег реалног рада. Уочи скупштине Алиансе Женских Покрета треба да подвучемо ту базу, јер само онај рад, који је у свету тих идеала, од вредности је.

Ситни, локални рад сваког Женског Покрета састоји се у главном у томе да женама покаже како оне могу *само* путем организованих снага изводити извесне задатке и да им предочи да су жене само оптерећене дужностима, али им се не дају ни основна права, која треба да има сваки грађанин. Овакав рад је спремање жена за ону борбу, чија ће нам коначна победа донети политичка права. Али, сваки тај посао, и најситнији, има свој одјек у оним идеалима, који су за нас алфа и омега свакога рада, и који нам дају право да постојимо. До душе, ми не говоримо сваког дана о нашим идеалима, јер нећемо да их профаните свакидашња борба живота, која се одиграва на најгрубљи начин. Али, у извесним приликама — а Скупштину Алиансе сматрамо за такву прилику — потребно је да их јаче нагласимо.

Наш феминистички покрет иде, можда, мало другим путем но што је ишао у осталим земљама. Наши Женски Покрети се нису никад ограничили — што се врло добро види из рада појединих Покрета, као и из свих бројева нашега листа — само на она чисто феминистичка питања, већ ми увек та питања доводимо у везу са животом у његовој целини. За сада можемо у истини расправљати сва та питања више теоретски, али кад добијемо право гласа, говорићемо и о практичној примени својих теориских закључака.

Ми смо пажљиви посматрачи нашег политичког живота, имамо пуно искуства из нашег социалног и просветног рада, и то нас је довело до тога, да смо у нашем раду поставили идеале, од којих никада нећемо одступити. Свуда у јавном животу осећамо тежњу, да се правда идентификује са силом. Тако схватање правде ми увек одкаљаваномо, јер је историско искуство доказало, да је такво схватање правде довело јаке и велике државе до пропасти. Бити силан, када се имају сва средства на расположењу, не захтева никакав напор духа, али бити праведан, када се може бити и силан, то захтева мудрост, душевну храброст и префињену свест. У заборав пада век, у коме се прославља сурова сила, и налазимо се већ на почетку доба у коме ће карактерна и духовна јачина бити херојство, јер се само из таквих особина може ширити правда, коју никада не можемо упоредити са силом. Ми тежимо томе да се боримо свом енергијом за оно што сматрамо за праведно, али уједно ћемо сваки наш поступак критички промотрити, и допустићемо да у нашој савести говори противник са својим разлозима. Овакво схватање правде нам је највиши идеал, и с тога нећемо никада ником наносити неправду. Сигурне смо да ће нам такво схватање правде отежати пут, којим постизавамо своје циљеве, да ће изазивати оштре противнике. Али, ми нећемо никада одустати од тога идеала, јер смо дубоко убеђене да срећан живот може бити саграђен само на таквом схватању правде.

Логична последица таквог схватања води наш рад у два значајна правца. Један од њих се односи на социалну структуру друштва, а други на односе међу народима.

Сваког дана смо сведоци експлоатисања широких слојева, и последица је да је многобројни део народа у сиромаштву, а мањи у великом богатству. Ова несразмерност у подели имовине није штетна само за физички развитак народа, него и за његов морални ниво, а такође и за саму државу. Тешке последице таквог стања могу се лечити само друштвеним уређењем и законима који би лечили узроке, а не оним законима, који погађају само те последице. Дуги низ година се чуо само из редова социалиста захтев да се мора свакоме човеку створити достојан живот. Данас чујемо исти тај захтев и из редова других социалних класа, јер су и они дошли до уверења, да је човек најскупоценије благо. Скроз и скроз капиталистичка Америка даје нам толико примера, како треба поделити зараду, како треба штитити живот и радну снагу. Код нас, нажалост, о томе се води врло мало рачуна, и експлоатација има слободан пут. Права цивилизација и култура у таквим приликама немају погодно земљиште за свој развитак. Пошто резултат напора сваког напредног покрета мора бити подизање културе за све чланове народа подједнако, то и наш покрет има тај исти идеал. Пут ка томе идеалу иде кроз дубоке социалне реформе, које ће из темеља изменити данашњу социалну организацију друштва.

Постићи стање које би омогућило сталан мир међу народима важи данас као неостварљив идеал. Преовлађује мишљење да је само непрестана борба суштина живота народа, а презире се мишљење да је непрестано прилагођавање измењеним економским и социалним приликама суштина живота народа. Нисмо слепи за велике препреке, које стоје на путу да се мишљење прилагођавања прошири. Али, то нас никако не одвраћа од идеала трајног мира међу народима. Убеђени смо да бисмо тај идеал много лакше остварили, ако бисмо успели да васпитамо младе генерације у духу љубави, и ако би био сваки народ у стању да угуши у себи „свети егоизам". За срећу народа није битно то, колико велику земљу има, већ је битно то, како је та земља уређена.

Наш рад воде високи и светли идеали, наша верност према њима је непоколебљива. Ти идеали пратиће нас и тада, када после политичког изједначења будемо радиле свака на другој страни, и ти ће нас идеали спајати преко свих партија.

Београд. Алојзија Штеби.

Признање рада Мале Женске Антанте.

У броју 146 »Трговинског Гласника« од 26 јула т. г. написао је Г. Др. Ђ. чланак »Како се може радити на бржем извођењу привредног мира међу Балканским народима«. У томе чланку расправља Др. Ђ. о економским резолуцијама Мале Женске Антанте, примљеним на овогодишњем састанку у Прагу. Писац се нарочито задржава на ономе делу у коме се препоручује националним секцијама М. Ж. А. да раде на стварању царинског савеза. По његовом мишљењу од највеће је важности стварање царинског савеза међу Балканским земљама, и у ту сврху предлаже да се подели М. Ж. А. на две секције, на Балканску — или како је он назива Горанску — и Средњеевропску. У прву би ушле: Румунија, Краљевина С. Х. С. и Грчка и што пре да уђу Бугарска и Албанија; у другу би ушле Чешка и Пољска, а по могућству Мађарска а можда и Аустрија.

Балканској секцији ставља писац пре свега у задатак да поради на стварању Царинског савеза међу балканским земљама, пошто би то био најсигурнији пут ка привредноме миру на Балкану, који је по мишљењу писца, од огромног политичког и економског значаја. Ову своју идеју покреплује писац следећим речима:

»Код држава Горанских, индустрија је слабо развијена, код поменутих средњоевропских држава је јако развијена. Постоје јаки разлози за развој националних индустрија појединих Балканских Држава. Балканске Државе могу да се вежу јачом везом — Царинским Савезом а да не доведу у питање развој својих националних индустрија. Шта више царинским савезом међу Балканским државама добија се велика царинска област за све Горанске индустрије; њихове националне индустрије добијају новог замаха и полета.

Шта добија једна држава развојем своје индустрије? Она се богати, снажи, запослава своје грађанине; ствара подлогу за одржавање и исхрану много већега броја становништва; напредује културно и технички; осигурава своју националну одбрану, јер техника игра и играће још већу, можда и пресудну, улогу у будућем рату; ствара активан трговачки биланс; осигурава националну валуту и т. д.

То се све за Горанске Државе постизава стварањем Царинског Савеза Балканских Држава: наше, Бугарске, Румунске, Грчке и Албаније. Сем тога тиме се ради и на миру уопште, јер се државе у Царинском Савезу и политички приближују једна другој. Царинским Савезом се смањују па и изглађују политичке па донекле и националне противности, јер савез значи несумњиви споразум, а где је споразум ту се противности по себи морају смањивати.

Ви ћете рећи, кад је Царински Савез тако добра ствар зашто не радити да се примени на све државе М. Ж. А.? То би било врло добро, али како нам изгледа за сада немогућно, јер је код групе држава Средње Европе у М. Ж. А. индустрија јако развијена, те би Царинским Савезом биле националне индустрије Горанских (Балканских) држава угушене. Та би жртва била и сувише велика и националне државе Балканске не би, што је најглавније, на ту жртву ни пристале, јер би им се тиме смањио изглед на опстанак и одржање самосталности. Сада, на жалост, Балканцима не даје гарантије ни једна међународна установа на сигуран опстанак. Друштво Народа још није толико снажно и чврсто, да би могло пружити ту гарантију, други уговори и споразуми имају само релативну вредност, те остаје за Балканце и Малу Антанту првенствено начело »У се и у своје кључе«. Но то не значи да ми потцењујемо досадање споразуме и пријатељства од стране осталих Великих и Малих Држава. Та су нам пријатељства и споразуми, и ако често пређутни, осигурали досада мир и поред немирних суседа. На против све треба урадити на осигурању мира, а с тим и мирног развоја и напретка. Царинским Савезом уноси се мир међ Балканске народе; осигурава развој Горанске индустрије; осигурава опстанак држава у савезу образовањем једне велике Савезне Државе — ма и савезне само у царинском погледу — једнога блока од преко 40 милиона становника. Ствара се једна Велика Сила, и ако не тако компактна као што су остале

четири Велике Силе Европске у Друштву Народа«.

Ми се веома радујемо што је из вештај о раду М. Ж. А. дао повода да се у нашим привредним круговима почиње да расправља по овим важним питањима. Са мишљењем Др. Ђ. потпуно се слажемо. Наша национална секција М. Ж. А. у току идуће године жели да ова питања са нашим привредним корпорацијама теоријски најдубље испита, како би се што пре приступило и практичној примени. Сматрамо да је од врло великог значаја у почетку индустријског развитка у нашим Балканским земљама систематски развијати само она индустријска предузећа, за које у нашим земљама постоји могућност да достигну свој најјачи развитак. Свакој другој привредној политици у самом почетку дужност нам је да се најенергичније успротивимо, јер би то била неминовно једна велика сметња за искрено стварање Царинског Савеза.

Са највећим задовољством завршавамо овај чланак речима писца Др. Ђ:

»Мала Женска Антанта показала је пут којим треба да иду мушкарци, који су истински поборници мира, поборници мирног развоја економског политичког, националног, просветног и здравственог. Женске су показале, да је поред званичне Мале Антанте потребна и добровољна приватна Мала Антанта, која би радила приватним путем на зближењу држава и народа Мале Антанте, на осигурању па и допуни великих циљева, које су поставили државници Мале Антанте, што је врло јако потребно. Људи! Угледајте се на жене и стварајте добровољне организације за изградњу мира, па с тим и за осигурање напретка и мирног развоја држава Мале Антанте па и целе Европе.«

Феминистички покрет са биолошког гледишта.

Др. Ф. Камерер, познати бечки природњак и научник, објавио је на кратко време пре своје смрти дужу расправу о женском покрету са биолошког гледишта. Из његових веома интересантних доказа износимо неколико места, из којих се јасно види, како су све примедбе, да су жене мање вредности од мушкараца, потпуно без стварне основе.

Он полази са емпиричког сазнања, да не постоји ни чисто женски пол, ни чисто мушки пол, већ да сваки пол има у себи знаке оба пола. С тога он тврди да постоји само један пол — т.ј. двопол. Штајнах је експериментима доказао да се, нарочито у почетку развитка, оно што је женско може изменити у мушко и обратно, само ако се замене жљезде клица. У свакоме телу се налазе могућности за развитак оба пола. Ако су клице другога пола у човеку само у малој мери, њихов ефекат се пре свега види у ономе, где има највише способности за формирање—у души. Видимо особе, вели Камерер, које по своме телу припадају потпуно једном полу, а по духу, по жељама и наклоностима потпуно, или бар делимично, другоме полу. Видимо особе, које су по своме телу мушки, а њихова душа је сасвим женска, и обратно. Ако су пак клице другога пола у човеку у већој мери, онда се на њему примећавају и спољни знаци другога пола. Као пример наводи „вечиток младића“ са ретким брковима или сасвим без њих, или младу жену са малим брковима. Потпуна супротност између мушкарца и жене не постоји, — то је први, основни одговор природњака за женски покрет. И у женском телу могућ је мушки мозак, и женски мозак добије мушке особине, ако има у жљездама мушке клице.

Што се данас код жена не виде у већој мери мушке особине узрок је у томе, што су женама у мушким државама већ хиљадама година били неприступачни мушки позиви и мушко самоопределење. Кроз хиљаде и хиљаде година, жена је била у потчињеном положају, и особине тога положаја жене су наследиле као *придобивене* особине. Пошто је жена властитом снагом здробила хиљадуго дишње окове, или се спрема да их здроби, она ће постепено победити и последице придобивених особина.

Др. Камерер завршава своју расправу овако: «Гледиште оних, који се баве испитивањем живота и културе одлично је за женски покрет, пошто се дошло до закључка, да се разлика између женскости и мушкости — намерно не кажемо између жене и мушкарца — у главноме развила услед поделе рада, јер мушко и женско у почетку развитка није било одвојено и уједињено је у свакоме бићу. Али, ако женски покрет тежи да буде напредан покрет, мора да је присталица поделе рада, коју и сама природа захтева, јер је свака напредак зависан од поделе рада. Но, та подела не сме ићи тако далеко, да руши, или да се толико специализира, да се отуђи од живота и постане за њега безначајна. Диференцију мора увек везати интеграција и ублажити је. Дуго смо знали само за мушкарца и жену, само за поделу рада међу половима, само за специализацију до растројства. Женски покрет, који је праведан према природи, поставља на место интерендивидуалне поделе улогу интраиндивидиалну: јер и мушкост у жени тражи мушке послове, у колико јој то дозвољава и заповеда њен биолошки састав Тај састав је тако јак и тако пун живота, да је срушио мртви формализам застарелог законодавства, обуставио је a priori искључење жене из извесних звања, приморао је слободно бирање позива, за које постоји наклоност и способност, и обазрео се на природан факт, да су можда у женском телу мушке снаге. Он не замењује више природну равноправност неприродном једнакошћу, — као што је то било у почетку покрета. Ни један еманципован покрет не сме да заборави да постоји разлика између мушкарца и жене, и да је природа сама већ обоје одвојила, али на другој страни сваки модеран покрет *мора* схватити и то, да се разлике између индивида, као и у истој индивидуи, везују и спајају“.

Немачки закон за сузбијање венеричних болести.

18 фебруара ове године примио је немачки парламент закон за сузбијање венеричних болести која ступа на снагу 1 октобра т. г. Тај закон није важан само што предвиђа енергичне мере против ширења венеричних болести, него и због тога што кида са системом државне реглементације проституције. Немачки Народни Женски Савез је већ од године 1920 водио велику кампању да се овај закон спроведе у живот. Посао у почетку није био лак, јер су били лекари, организовани у Немачком Друштву за Сузбијање Венеричних Болести, противни укидању реглементације. Кад је и код њих наступио преокрет и били уверени да реглементација не спречава ширења полних болести, постали су и они противници постојећег стања. Доказано је статистиком да у земљама без реглементације опадају полне болести и да је живот на улицама много пристојнији. После те прве кампање, да се увери широка јавност о штетности реглементације, створио се јединствени фронт жена и лекара, и њиховим радом успело се да се прими овај закон у парламенту.

Пошто чујемо да се и код нас спремају неке нове одредбе за сузбијање венеричних болести, мислимо да ће наше читатеље интересовати, ако их упознамо са најважнијим прописима новога немачкога закона. Ти прописи су следећи:

Дужност сваке особе, оболеле од полне болести је да се лечи само код апробираног лекара. Сви нелекари, који би лечили те болести, кажњавају се затвором. Извођење задатака, који проистичу из закона поверени су здравственим областима. Њихова дужност је да сарађују са институцијама за социалну заштиту. Здравствена област има право да позове сваку особу, која је под сумњом да шири полна оболења да приложи лекарско уверење. Такве особе приморавају се на лечење. *Онај који је оболео од венеричне болести, а уврдо шоме врши полно општење, кажњава се затвором до три године. Једнака казна предвиђена је за полно обољеле које ступе у брак, а не би обавестили о своме оболену особу с којом склапају брак.* Ако који болесник избегава лечење, дужност је лекара да га пријави здравственој области.

Казна од годину дана затвора и новчана казна предвиђена је за следеће особе: за полно оболелу жену која доји туђе дете; за особу која; дозвољава да доји сифилистично дете друга особа а не мати, и за особу која даје сифилистично дете у туђу опскрбу а да не обавести о томе хранитеље. Новчана казна од 150 марака или затвор предвиђена је: за дојкињу која без лекарског уверења да није полно болесна доји туђе дете; за особу која прима у службу дојкињу без лекарског уверења; и особу која се не увери да ли постоји опасност по здравље дојкиње, ако доји дете.

Пошто је честа измена особа за полно општење највећа опасност за ширење венеричних болести, то су у томе закону и одредбе за сузбијање проституције. Под сводништвом подразумева нови закон издржавање бордела и борделима сличних локала, те се кажњава. Проститутками старима више од 18 година дозвољено је издавати стан, али то издавање се кажњава, ако је у вези са искоришћавањем дотичне особе или наговарањем на неморалан живот. За проституцију кажњавају се и следећа лица: она која јавно или на начин противан моралу позивају на проституисање или се нуде за то; која

Руске жене.

Говорићу о руским *женама* а не о руској *жени*, јер по племенитости, која је заједничко целој Рускиња, оне дају врло много различитих типова каквих је тешко наћи код жена других народности. Индивидуалност је уопште уређена особина руског народа. Цела његова прошлост била је у знаку независности и самониклости. Руски народ није живео ни у оквиру римског законодавства, ни у још ужем оквиру средњевековних »цехова« (еснафа) који су човека припремали за доживотни останак у једној радној класи и с једном врстом рада, или под овим и оним манастирским правилима.

У Европи, као и целој јужној Азији, једнакост у навикама и појмовима изражавана је код читавих народа, и строго је кажњавано свако одступање од свакојаких кодекса за све форме живота. А Русија, с њеном ширином и брзим приштајем становништва, није прошла кроз такву школу, — њени су становници имали самосталности у мишљењу, све што је требало сами су унапред могли да виде и о свему сами да одлучују, па макар то, често, било и са »можда«.

С тога није чудо што су се и карактерне особине човекове развијале и јачале без препрека и стваралe знатно различите људске типове. А када је за Русију настало доба културнијег поретка, онда се на мушкоме становништву унеколико огледао образац војнички и грађански. Но што се тиче жена, ово је њихову психу још задуго држало ван граница државног и сваког другог спољашњег утицаја. Чак и религијска начела слабо су се дотицала женског унутрашњег погледа на свет. Остављено јој је да своје душевне тражње испуни митовима и празноверством.

Жена, без грађанских права но у исти мах душевно слободна, употребила је ту слободу на стварање свог унутрашњег света по личним наклоностима и тежњама. Колико је било глава, колико срдаца, толико је било и типова. И, ако се племенитост показала као опште обележје Рускиња то је, дакако, с тога што је тежина полудивљачког живота падала поглавито на женина рамена, што је она остала средиштем среће и потпуности породичног огњишта. Она га је својим *разумом* и снагом своје *душе* чувала и штитила.

Но, упоредо с том активношћу, која је општа код свих Рускиња, свака је за себе могла да се предаје оној машти и сновима на јави који су је у дугим зимским ноћима преносили у невидљиве крајеве. Тако се у њој изражавао испитивачки дух и одређивао морални укус. Отуда, ако посматрамо Рускињу као носитељку разноврсних дарова, — умних, етичких и других духовних и душевних снага њених, видећемо много оригиналник типова, један од другога симпатичнији и драгоценији.

II

Нисам никада чула да се Рускиње саме тако карактеришу. Оне кажу просто: ми смо жене, па нека се свака уброји у овај или онај тип жена. Али, често се чује, да жена једне народности, на пример, у Немачкој, каже: »ми Немице«, или »ми Францускиње«, и т. д. Да споменем само како ме је једном приликом изненадило с коликом енергијом ме је нека млада Францускиња стално уверавала о особинама својих земљакиња као да их једино оне имају. Пре тридесет и више година, када је требало да се настаним у Варшави, тада ме је моја драга сапутница М. О., сада Шабалина, топло предусрела и, она ко нелегалну, срдачно склонила код једног инжењера, свога познаника из Сибира. Одмах сам зажелела да се и ближе упознам с његовом укућанком, лепом и младом Францускињом и за мене новом личношћу. А и њој је било пријатно моје усрдно понашање према њој, утолико више што је, како је изгледало, била незадовољна својим новим стањем, — прелаз из веселог светског живота на положај домаћице у кући био јој је очигледно тежак. Љутила се и с горком увређеношћу стално је говорила једно те једно: »Зар је паметно учинио, — зар није знао да се за домаћицу, ако му је потребна, узима само права Немица? Mais il savait bien que je suis une Française! Il navait qu'a prendre une Allemande pour soigner son ménage...“ Требало је видети како је енергично ударала на реч „Française“, као да је њоме *све* речено и разјашњено.

Знам, дакако, да су удате и старије Францускиње изврсне домаћице, и штедљиве. Али се види да је женска омладина оставила за собом она посебна права која су одавно и неоспорно приписивана Францускињама Још у младости сам, у разговорима, слушала како се оба ова обележја, која се виде у речима младе Францускиње, убрајају у врлине и Немица и Францускиња. А Рускиња није тако карактерисана ни онда када су мужеви у шали задиркивали познатом изреком, која као да потиче од странаца: »Састружи мало Руса па ћеш наићи на медведа«.

Тек у најновијој нашој историји Рускиња се сјајно показала кад је изишла на арену грађанског живота. Она је с напором савлађивала предрасуде руског друштва и вишег и нижег. Управо, као да је чекала на тренутак када ће се и њој отворити врата на арени друштвеног рада, па да и она своје нагомилане силе употреби на опште добро.

Севастопољски рат, смрт Николе I, стресли су са Русије вековни прах, разбили магле у главама, и многима показали нове перспективе, а оне су свакога привлачиле изгледом да ће се, ради општег добра и напретка

због зараде у близини цркава, школа, уопште места где се скупља омладина или у стану, где се налазе деца и младеж од 3 — 18 година, или у варошима са мање од 15.000 становника позивају на неморалан живот. Забрањена је касарнација за вршење проституције.

Ово су најглавније одредбе новог закона, од кога очекују добре успехе за сузбијање венеричних болести: Полицијске области морају до 1 октобра предати здравственој области спискове досад реглементованих проститутककиња због надзора кад ступи нови закон на снагу.

Жене и политичке партије.

Народни Женски Савез Немачке публиковао је у засебној књизи извештај о раду за време од године 1921—1927. Ова публикација (Jahrbuch des Bundes deutscher Frauenvereine, 1921—1927, Verlag Bensheimer, Berlin) тако је прегледно састављена да даје пластичну слику рада тога Савеза на свима пољима јавнога живота. За данас износимо из те књиге само један део, и то онај у коме се говори о томе, да ли треба да жене буду политички организоване у својој партији, Женској Страни, или да буду у заједничким организацијама са мушкарцима. Мишљење немачких жена по том питању је сигурно од велике вредности из више разлога: пре свега немачке жене су се дуго, дугоориле док нису добиле право гласа и та борба им је донела много политичког искуства; даље су Немци познати да нису површни, дао сваком питању дубоко промисле, и на послетку да је закључак, који су Немице донеле по том питању израз мишљења огромне већине чврсто организованих жена, дакле жена врло свесних. Кад су немачке жене расправљале о том питању, године 1924, имале су већ пет година право гласа и могле су се дакле ослонити на стечено искуство у пракси.

Немачки Савез је на своме конгресу године 1924 расправљао о овој теми: Жене у парламентима и као бирачи. Од свију осталих реферата је изазвао тај реферат највеће интересовање и дебата је била најопширнија, јер се третирало питање евентуалног оснивања политичке Женске Партије. Питање је покренуто из више разумљивих разлога. Многе жене су биле разочаране политичким животом, методама и материјалистичким духом, који влада у политичким партијама. Поред тога наглашавале су да има у женама толико духа и слободе, љубави и човечанства да би требало те снаге спојити и начинити их политичким фактором. Ова партија не би имала да се бави само интересима жена, него би водила политику човечанства и тиме би дала подстрека за репорођај политичког живота.

Противници оснивања Женске партије наводили су ове разлоге. већ постојеће партије везане су исто тако на идеале, блиске човеку и животу, а женска партија исто тако не би могла избећи економским интересима и опасност политичког живота лежи баш у том да се много пута на жалост интерес партије поставља изнад интереса заједнице. Др. Кемпф казала је: »Ко говори о Женској партији као о блиској могућности, у заблуди је да би икоја спољна помоћ могла битно поправити положај жене, *докле год он не постигне унутрашњу зрелост за употребу сталних средстава слободе.* Нестрпљивост нас заводи да очекујемо оно, што треба да дође тек као плод дугог и мучног рада«.

Ова дискусија је расветлила многа политичка питања и ујединила је жене још јаче око Савеза, указујући им на њихов политички задатак, а идеја оснивања Женске партије ипак је одбачена. Савез је остао други центар политичких ориентација жена, одакле ће оне критички и стваралачки да утичу на своје политичке партије.

Ово доносимо због тога што је и у нашим покретима ово питање врло актуелно и што се гледиште Покрета потпуно слаже са гледиштем Немачког Женског Савеза.

Национал̂итет удате жене.[1]

У Енглеској се много бавило овим питањем у последње време. Интересантно је да у британској империји странкиње удате за Енглезе све до 1844 нису примале енглеско поданство, а британске су поданице тек од 1870 изгубиле право да остану поданице своје земље после удаје за странце. Те све промене су кристалисане у Закону од 1914 који претпоставља да је удата жена увек националности свога мужа.

Британски Женски Савез је 1918 послао Влади једну делегацију са меморандумом потписаним од стране Феминистичке Алијансе, Кооперативне Корпорације Жена и још 80 женских организација захтевајући измену осталог да ниједна британска жена не може бити лишена своје народности без свога пристанка као што ниједна странкиња не може бити примљена у британско поданство.

1921 и 1922 Лорд Денсфорт изнео је нацрт Закона пројектованог од стране Женског Савеза, закона који би изражавао све горње поменуте принципе. Тај је нацрт и послат једном комитету састављеном из чланова оба Дома, никакав извештај није изнесен јер је половина чланова (Доњи Дом) био за предлог, док је друга половина (Горњи Дом) био против.

1925 једна резолуција Националне Женске Алијансе за Изједначење Грађанских Права примљена је једногласно у Доњем Дому по чијем мишљењу „британска жена не сме изгубити свој национал̂итет самим актом удаје за странца, али јој мора бити остављена слобода да пређе у страно поданство".

Крајем 1926 Империјална конференција је озбиљно претресла ово питање водећи рачуна о раду жена по њему. Конференција је донела предлог који се потпуно слаже са једногласно донесеном резолуцијом Доњег Дома 1925. Већина чланова комитета је гласала за предлог. Питање је предато једном комитету експерата који за сада заједно са женским организацијама раде даље на његовом успеху.

У многим другим земљама питање стоји боље но у Енглеској.

Русија је дала женама право да и после удаје за странца остану њиховe поданице, а страним поданицама пуно право натурализације већ 1918; Сједињене Државе (с малим изузетком) 1922; Белгија 1922; Румунија 1924. Извесне државе су дале то право женама, али само докле год остану да живе у земљи, у таквом су случају Норвешка (1924) Данска (1925) и Исланд (1926). Шведска је 1924 дала право опције, докле год жена не пређе да живи у земљи свога мужа. Слично томе је решено питање у Финској.

У Француској је пројекат таквог закона изнет пре кратког времена пред Сенат. У Немачкој питање није решено, али је главни одбор Рајхстага једногласно решио у корист увођења таквог закона.

Можемо у кратко рећи да за сада има земаља са популацијом од 250 до 300 милиона које признају женама право да задрже своју народност и ако су удате за странце.

У интернационалном погледу је такође рађено. Интернационална Алијанса за право гласа и једнака грађанска права, Интернационални Женски Савез и Интернационална Лига за Мир и Слободу израдиле су пројекат интернационалне конвенције која би имала да реши тај проблем. Главни принципи тог пројекта су:

а) да националитет удате жене не може бити промењен само удајом или, после удаје, променом мужевљевог националитета;

б) да националитет удате жене не може бити промењен без њеног пристанка, изузевши у случајевима који повлаче собом облигатну промену народности и код човека;

в) да право задржавања или промена националитета не може бити ускраћено удатој жени зато што је *удаћа жена.*

Лига Народа проучава такође та питања. Рапорт о националитету комитета експерата за прогресивну кодификацију Интернац. Закон. Лиге Народа (примљен јануара 1926) води рачуна о тим тенденцијама и, и ако предвиђа извесне тешкоће, изјављује: »Проблем би био решен кад би се усвојио један принцип да жена задржава свој националитет и после удаје (или у случају натурализације мужа) изузев ако не жели сама да прими националитет свога мужа". Позивајући се на генералне принципе које је изнела Алијанса, комитет експерата изјављује: »И ако би усвајање једног општег светског закона по том питању као и генералних принципа изнесених у пројекту као база једног интернационалног закона била ствар коју бисмо желели, ипак се не може тврдити да је већ дошло време за такве мере«.

Превод из „News'a", органа Енглеског Националног Женског Савеза.

[1] Како је ово питање од врло актуелне важности на програмима свих феминистичких организација, а од велике интересантности за нашу земљу, у којој се велики број жена налази због неправичне законске одредбе у тешком положају, доносимо овај чланак да би се наше жене више упознале са овим питањем.

Борба против казне за одбацивање плода.[1]

Извесни догађаји, ма колико да су страшни, ако их често опажамо изгубе свој значај; човек их сматра као једну врсту природних закона, и тек неки нарочити случај продрма његову свест и да му повода, да им поклони нарочиту пажњу.

У Берлину је недавно вођен процес против лекара Хејса, који је у 11.000 случајева помогао девојкама и женама да се ослободе трудноће, и тај случај је обратио пажњу на тешку појаву у друштву, где огроман број жена, из моћи уложити разноврстан рад и лична спрема. И ма да је жени било много теже него човеку да својим крилима узмахне за лет, ипак је она још и тада, када је већ изишла из соба и гостионица, манифестовала своје способности и снагу своје воље за разноврстан рад.

Суђено ми је да се родим у почетку тога доба и да радим у току расцвета у борби руске жене за право њене независности у мишљењу и осећању, за право да сву своју снагу и способност улаже онде где је вуче свест о дужности и давању користи другима.

Ја сам рано имала прилике да посматрам активност и карактер наших жена на пољу светског, грађанског и духовног живота, а исто тако и карактер жена свих сталежа и имућности. Сећајући се поменутог славнога доба победе светлости над тамом не могу да се не поклоним снази и моћи духовног живота човековог.

Наше стара-мајке, онда младе, без искуства о животу. само с вером у своју правицу, ступале су у борбу за своја права с оном дивском силом која је не само називана страховитом »самодржавношћу« (неограниченом влашћу, аутократизмом), него је она то *доиста и била.* И сваку од нас, била она ма која и ма од куда, могла је та снага да смри као дете мушицу. Али, и осим кобнога самодржавља и његових легиона слугу и делата, готово је и цело руско друштво било утонуло у тиње старих предрасуда па је немило и са страхом гледало на смеонот својих кћери које су желеле да раде, а пре свега да се уче.

Шта ће јој то? Шта се то тиче ње и њене памети? Та слободољачка мишљења, превратнички појмови, јаловни заноси, залишна одушевљења, и т. д. Па и у најбољим случајевима, чак и у сразмерно просвећеним породицама, тежња женина за учењем и друштвеним радом није пролазила без болних драма. Патиле су обе стране: и кћери и родитељи.

Прелаз из старога живота у нови није застајао, тај ток је растао, ширио се и јачао управо с тога што му је извор био дубоко у срцима омладине. То је била унутрашња победа, тежња урођена духовној природи човековој, природна тежња светлости и слободи, и при првој ма најмањој могућности она мора да избије.

И својим потоњим животом, и својом активношћу Рускиње су доказале да их ни у њиховим мислима, ни у њиховим поступцима нису руководиле ни ђуди, ни привремена занесеност теоријама, ни модерност новине. Оне су тежиле остваривању каквог узетог задатка који би дала потреба времена. Али, увиђајући да нису доста спремне, оне су прегле да уче, и научивши што им треба преносиле су даље оно што су саме знале. Многе су стварале сеоске школе, па у њима и радиле. А у престоницама отваралe су женске гимназије, које су биле најбоље у Русији; друге су успеваде да на универзитетима слушају предавања. Ове искрене тежње, ово отимање младих снага нису могле зауставити ни претње ни гоњења административних власти.

Тако је руска жена извојевала своју слободу, своја права на друштвени рад, а није ни сумњала у своју снагу, није се бојала препрека, нити се плашила неразумевања и осуде заосталих људи. Веровала је и борила се.

III

Треба отворено рећи да та људска заосталост још ни до данас није прешла у прошлост нашега живота. И ако, по претенсијама нашега века, сматрамо себе као напредан наратај који је стресао страх прах са својих ногу, ипак, све до данас, већина људи сматра да жена није потпуно и достојно створене, него да је тек само доместак бољој половини људској, уз њихово »савршено« биће. Да и не спомињем грубо, често и цинично, држање људи према женама. Код људи још постоји унапред створено уверење да жена нема способности за познавање послова друштвене вредности.

Док знатан део тих послова потпуно је приступачан женској памети, јасноме схватању и разумевању; чак одговарају укусу, склоностима и навари жена, твораца самог људског живота. Зар за жену, није, на пример, посао васпитавања и образовања подмлатка, народна хигиена, закон о радништву, питање станова, агрономије и целокупно сеоско газдинство, и други слични послови који се тичу доброг уређења државе? Човечанство ће много добити кад се жена одлучи да на себе прими одговорност за васпитање подмлатка, да га прими у свом његовом опсегу, за шта она и треба да је спремна. По несрећи сурежививо држање људи према друштвеном раду жена, побуђује жене да сумњају у себе, па како још нису огледале своју снагу оне се »устежу« да приме на себе задатак у отпочињању чак и оних радова који се тичу њихових сопствених права и васпитавања њихове деце. Жене се још увек заклањају иза човека. А колико има жена, великих душом које су писци, и уопште јавни радници, колико их је које су надахњивале велике уметнике у сликарству, музици, у говорничкој вештини! Зар је мало државних поглавара и народних вођа (кроз сва времена у историји) који су се прославили својим радом захваљујући мудрим саветима жене? Али се непоуздане и неповерење према својим способностима веома јако накаламило код жена, тако да се оне и сада заклањају и крију иза човекова имена кадгод желе да своја мишљења спроведу у живот.

Срећом по Рускињу импулс њене тежње духовној слободи веома је снажан, и кад се она једном већ крене напред, одлучно иде даље не тражећи

[1] Овај чланак доносимо због важности и актуелности питања које третира. Прошле године у часопису „Ж. П." објавили је такође један чланак о истом питању. И тада смо позвали наше жене да кажу своје мишљење по овом питању. Данас такође позивамо све који се озбиљно интересују за овај проблем да кажу своје мишљење. — Уредништво.

страха пред казном и неразумевањем, постаје жртва несавесних бабица и гинеколога.

Устао је велики број правника, лекара и социалних раденика, који траже брисање параграфа који драконски кажњава преступнице ове врсте и траже установљење јединог посебног суда, који би имао да одлучи да у извесним случајевима и до извесног времена лекари могу вршити побачаје, н. пр. када је трудноћа настала после насиља, када је дотична мати већ преоптерећена децом, када се налази у беди, или томе слично. Изашло је много брошура и књига, које стручњачки расправљају о овој теми. Међу многима нарочито се истиче дело »Борба против казне за вештачко отклањање трудноће«, које су написали Dr. Helena Stöcker, филозоф Dr. Stabel, лекар и Dr. Weinberg, правник. Међу приврженицима ове идеје налазе се научњаци светского гласа као што су М. Max, E. Heckler G. Blei, Hans Gros и др.

Аутори дотичне брошуре „Борба против казне за вештачко отклањане трудноће“ подробно испитују разлоге за и против становишта овога дикатног проблема. Факт је да одкада постоји свет, човечанство воује против превеликога множења. Дивљачки народи су једноставно одмах после порода убијали децу, у првом реду децу женскога пола. Код народа високе културе као што су били Грци и Римљани, било је убијачево вештачко оклањане трудноће, пошто то законом није било забрањивано, Што год је већи ступањ културе у толико се више показује дисармонија између сексуалног нагона и потребе за прирашћајем. Идеал је да се у утроби зачне онолико амбриона, колико може да се пристојно одгаји. Све остало је зло! Али, док се не достигне тако далеко, ваља изабрати мање зло. И рат је убијање у много интенсивнијој мери и то убијање људи! Међутим, амбрион, нарочито у почетку, не стоји ни на ступњу живог животињског створа То је клица, плод, емфибије, плод сисавца, то није још човек. У осталом, шта користе поуке када се у свима земљама у свима временима, убија и одстрањује новорођенчад, и када велики број неудатих и удатих жена — пред опасношћу смрти или робије—дају да се одстране плод. Било би фарисејство да их на то гони лакомисленост или поквареност. То је нужда — виша сила! И нико ни држава, ни појединац, немају право да жену приморавају да рађа, док њој и њеном детету не осиграју поштено име, брезбрижан и срећан живот.

Не сме се заборавити да јавност дознаје само за оне случајеве насилног отклањања трудноће, које се свршавају смрћу или долазе пред суд. То иначе није ништа, према ономе броју, који остаје непознат. Из расиских канала се годишње извлачи по 100.000 амбриона. Професор Д-р Диерсен, женски лекар, цени да се око 300.000 случајева трудноће насилно отклони у Немачкој. Од године 1882 до 1914 у Немачкој број осуђених особа због насилног отклањања трудноће повисио се годишње од 191 на 1678.

Са правом упозорује Немачка Независна фракција Социал-демократске странке да под §. 218/219 трпи поглавито *сирота жена*. Богата има могућности да набави средства која спречавају зачеће, и има средстава да се повери лекару. А ко се заузима за ову сироту служавку, која је постала жртва каквог несавесног господина, који јој је ставио неколико динара у руке и побегао. И ма како да се уређени или традицијама подржавани инстинкт човека брани против укидања дотичног параграфа, он не може остати недирнут на пребацивање да »до год човечанство пусти да велики број *рођене* деце пропада у нужди и беди, нема права да се заузима за њихово рођење.« Јер, како Nietsche вели: „Nicht fort sollt ihr euch pflanzen, sondern hinauf“.

Праг. Д-р Јулка Хланец-Ђорђевић.

Јапанкиње које се не смеју удавати.

Јапанкиње су се за време последњих година јако модернизирале. Данас већ има велики број лекарки, професорки, раде по свима канцеларијама и фабрикама, има међу њима и уметница — њихов живот није ни мало друкчији но што је живот европских жена. Феминистички покрет је код њих врло јак, и оне се састају по клубовима, по женским друштвима, и оне траже право гласа као и ми. Али, у животу Јапанкиња дође моменти, који их снажно потсете да стотине и стотине година старих традиција чина да модеран живот није у стању угушити све предрасуде.

Јапанци сматрају сваку шесетгрву календарску годину судбоносну с обзиром на жене. Девојка, рођена у тој години, коју називају »Хинве Ума« не сме се удавати јер доноси несрећу. Последња таква година је била 1905, и девојке, рођене у тој години већ су у доба за удају. Јапанкиње су веровале да су се Јапанци већ толико модернизирали, да им при избору жене неће више сметати ова празноверица. Али су се преварили! Неке су хтеле да прикрију праву годину рођења, и када је верепик сазнао, одмах је веридбу раскинуо. Ако још помислимо на то, да Јапанкиње много теже подносе неудавање, но што је случај код Европљанка, можемо лакше разумети факт, да је само лањске године 300 девојака извршило самоубиство, зато што су рођене те несрећне године. Каква страшна трагедија празноверне традиције! Али, оне које су ведрије темперамента помириле су се са судбином, и траже само начин да себи створе самосталну егзистенцију. Тако је ћерка бившег председника јапанске владе јавно одјавила, да ће одбити сваку понуду за удају, и да ће се посветити раду у дечјем забавишту. Она је упутила свима јапанкињама, које се налазе у истим околностима један проглас, у коме их позива да ступе у редове феминисткиња, и да се заједнички боре за ослобођење народа од тих ужасних празноверица. Пошто девојке из године 1905 немају наде за удају, оне су нарочито ишле у школе за болничарке. Судбина тих девојака по целом Јапану изазива велико сажаљење. Јапанци су створили нарочито друштво, које пропагира удају по слободној вољи, на супрот оној, која се склапа из материалних интереса. Тим начином мисле узбити старе празноверице. Ово друштво је издало проглас, у коме позива брачне парове, у којима је брачни друг жена из раније године „Хинве Ума“, да се јаве и да кажу да ли су били ти бракови срећни. Свакоме ко се јави, обећана је висока награда. Као први се јавио гроф Исхитуро, који је имао жену из такве године, и који је живео 64 године у најсрећнијем браку.

Тако видимо да су предрасуде у Јапану још за сада јаче од модерног напретка, али верујемо да ће одлучна борба јапанских феминисткиња коначно победити.

Јавне раденице.

На челу женског покрета стоје агилне жене, зато се не може тврдити, да искључиво жене решавају ово питање. Не одлучује пол, него модерно мишљење, какав ће се став заузети. Многе жене гледају равнодушно, шта више са антипатијом сваки покрет, који се тиче подизања женског пола, док се многи мушкарци свесно заузимају за женска права. Зато немају права они који сматрају женски покрет као борбу оба пола. Мушкарци ће и да их жеља не подстакне, донекле путем закона или активне помоћи заступати интересе жена.

У главноме може се рећи, да образовани мушкарац има више смисла за женски покрет од многих жена.

Истина, има истакнутих политичара, који су отворени противници женског покрета, док многи консервативни мушкарци пуно разумеју захтеве садање жене.

Женски покрет не потиче из разлике пола нити разлике класа, него су оба елемента помешана. Исти није ниједна категорија социалног питања, јер далека будућност ће исто тако имати своје женско питање. Није ни борба између жена и мушкараца јер видимо, да не стоји два табора у борби. Ово би било немогуће и штетно, јер женско питање је, питање целог човечанства и захтева сарадњу целог човечанства. Зато је потребно да се баш саме жене више интересују за женски покрет. У господским и богатим круговима влада потпуна равнодушност спрам сваког труда, који се тиче напредка жене; у великим градовима, где је модеран живот развијен, нешто су боље прилике, али ја мислим да ће свако делити моје мишљење, ко је са васпитањем господњама о тој теми говорио. Жена бољих кругова не познаје беду, осим ако је гледала из ложе моловану беду породице. Истина, то није грешка исте особе, то лежи у култури садашњице. Мушкарац се налази у средини животне борбе, зато боље разуме јавну раденицу. Али, док оне по положајима срећније жене, остају далеко од сваког женског покрета — исти не може бити довољно моћан.

Нека се навикавају да размисле мало о известним друштвеним појавама мимо којих су равнодушно пролазиле. Нека прекину са предрасудама, које су досад припадали bon ton-у. Положај јавне раденице ако је из добре куће и имућна, још се доста добро развија. Али оне хиљаде које су без икаквих средстава шта да раде? Оне стоје у борби са немилосрдном судбином, а у овој борби треба племенита жена да их помаже, јер она јој је најближа. Жене увиђавне и мудре, топла срца, треба да помажу, да она коју је судба ставила у борбене редове има већег отпора, више вештине, у овом смислу радити је састринска дужност. Прилике се саме нуде. Свуда се труде, да жене добију што више образовања, школе до универзитета отворене су девојкама. Али, која је госпођа помислила у својој удобној безбрижности на горке тешкоће оних, које се пењу, падају са лествица, која је завирила у лабиринт јавног рада у коме се губе и оне најјаче.

Велики део жена принуђен је сам себо издржавати, сва нужда која је присилила на самосталност, изједначила је са мушкарцем. Зато припада свакој јавној раденици титула: госпођа.

Панчево. Ј. Познанова.

Белешке.

Борба жена-гласача у Енглеској. — Као што смо већ и раније обавештавали наше читаоце, у Енглеској се жене најенергичније боре да постигну потпуну равноправност жена и мушкараца у изборном закону. У томе циљу одржан је велики митинг у Trafalgar Square у који је био огромно посећен, имао је низ најбољих говорника, које су ватрено браниле своје гледиште, на одушевљено одобравање сакупљеногромне масе света.

За идућу годину Национални Феминистички Савез припрема велики митинг у Queen's Hall-у одмах по отварању Парламента, а у Оксфорду се организује течај за младе жене-бираче.

Поред борбе, коју жене воде за изједначење доба старости бирача оба пола, води се такође енергична борба да жене продру у Горњи Дом, пошто им је сада само слободно учествовање у раду Доњег Дома. Познајући борбеност и истрајност енглеских жена у сваком раду који предузимају, надамо се да ће ускоро Енглескиње постићи потпуну равноправност пред законима, и да ћемо ускоро видети и коју жену у чувеном т. зв. Hous of Lords.

Молимо све претплатнике-це који нису намирили претплату за друго полгоље 1927 године да нарочито да прво полгоље) — да то учине одмах, и до том приликом нарочито обрате пажњу да своју адресу сасвим читко испишу!

ОГЛАС.

Управа Женског Клуба извештава све наставнице, учитељице, чиновнице, ученице и њихове мајке које пролазе кроз Београд, као и оне које би желеле да се задрже дуже време у Београду, да у Женском Клубу, на најлепшем месту вароши, Кнез Михаилова 46, могу добити следеће:

1) **Цео пансион — 1200 дин. месечно.** Ово нарочито важи за ученице, које за скромну цену могу имати здраву собу и добру домаћу кујну.

2) **Преноћиште, доручак, ручак, вечера — 50 дин. дневно.**

3) **Преноћиште и доручак — 30 дин. дневно.**

Купатило у свако доба на расположење за скромну цену од 10 дин.

Просторије Клуба тако су преуређене — да ће се сваки посетилац осећати угодно као код своје куће.

Моли за посету

Управа Женског Клуба.

ничије ни одобравање ни подстицање и храбрење. Она налази задовољства у самоме раду, у слободном стваралаштву ума и срца. Она је јака по својој енергији, иницијативи, по својој племенитости. Јест, она је племенита, великодушна, и то не само према слабима који живе од рада њених руку или од њене душевне снаге, него је племенита и према јакима уклањајући се испред њихове божем надмоћности место — слабости рањеног поноса. Ми доста често видимо да жене веома истакнуте у науци и научним проналасцима, или у књижевности, увек остају на најскромнијим положајима, и више воле да се усамене него да јуре за ‘славом.[1])

Колико је даровитих жена чија се даровитост троши и пропада у напрезању, као што пропадају дарови оних злосрећника који немају могућности да се развију до гениалности

Под још овако ненормалним погодбама за општи живот, још веће поштовање заслужују жене богате моралном и умном лепотом, снагом личне иницијативе и воље, које теже своме личном усавршавању. Нама су такве жене особито интересантне и драге.

Праг, 1927. К. Б.-Брешковска.

[1]) Госпођа Кири, хемичар, Соња Коваљевска, математичар, Жорж Санд, романсиер; а већ није мало ни жена које су у педагогији и медицини прве величине, а радиле су и раде сасвим нечујно.

Штампарија »МЛАДА СРБИЈА« Београд, Ускочка 6а. — Телефон 14 40